

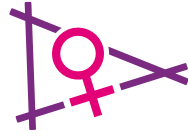
Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Sivil Toplum Örgütleri için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Afet- Acil Durum Yönetim Planı Hazırlama Rehberi

Sivil Toplum Örgütleri için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Afet-Acil Durum Yönetim Planı Hazırlama Rehberi

Sivil Toplum Örgütleri için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Afet-Acil Durum Yönetim Planı Hazırlama Rehberi

KADININ İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

Ön hazırlık

A. Sennur Ulugönül

Hazırlayan

Rüya Kurtuluş

Katkı sunanlar

Damla Eroğlu, Derya Kılıç, İrem Gerkuş,
A. Sennur Ulugönül, Özlem Şen

Son okuma

Derya Kılıç, İrem Gerkuş

Dizgi

Feyza Fe.

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

Kadının İnsan Hakları Derneği Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve STGM tarafından yürütülen *Afet Risk Yönetiminde STÖ'lerin Kapasitesinin Desteklenmesi Projesi* katılımcısıdır. Bu yayının içeriği tamamıyla Kadının İnsan Hakları Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin ve STGM'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	6
ÖNLEME/RİSK AZALTMA	9
HAZIRLIK	11
MÜDAHALE	13
İYİLEŞTİRME	15

Sivil Toplum Örgütleri için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Afet-Acil Durum Yönetim Planı Hazırlama Rehberi

Bu metin Kadının İnsan Hakları Derneği tarafından, afet ve acil durumlarda risk azaltma ve sivil toplum örgütlerinin (STÖ) kapasitesini ve dirençliliğini artırmak amacıyla hazırlandı. Afet öncesi risk azaltma ve hazırlıklar, afet anında hızlı ve etkin müdahale ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle planlanmasını sağlayacak bir rehber olarak tasarlandı.

GİRİŞ

Afetler toplumun baş etme kapasitesini aşan, fiziksel, sosyal, ekonomik kayıplara neden olan doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylardır. Afetlerde hayatın olağan akışı tamamen durur ya da kesintiye uğrar. Günümüzde afet ve acil durumlara karşı önleyici politikalar odaklı yaklaşımlar öne çıkıyor. Bu, afet olduktan sonra kriz yönetimi yaklaşımından, afet ve acil durumların sebep olabilecekleri zararların önlenmesi için tehlike ve risklerin önceden tespiti ve bu riskleri en aza indirecek önlemlerin alınmasına geçilmesinin bir sonucu. Bu yaklaşım; yerel kapasitelerin ve işbirliklerinin güçlendirilmesini, etkin müdahale ve koordinasyonun sağlanmasını ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarının bütünlük içinde yürütülmesini öngören “Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi”ni temel alır.

Bugün savaşlar, depremler, şiddetli hava olayları, salgın hastalıklar gibi sık sık hayatı durma noktasına getiren afetlerle karşı karşıya kalıyoruz. Türkiye pek çok afetin hem tek başına hem de bir araya gelerek yıkıcı etkiler yarattığı bir coğrafyada. Afetler büyük kayıplara neden oluyor. Ancak afet herkesi aynı etkilemiyor. Toplamların yaşanan afetlerden etkilenme düzeylerini sosyoekonomik yapılarından politik yapılarına kadar birçok etmen belirliyor. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri de afetlerde zarar görebilirliği etkileyen önemli faktörlerden biri. Bu nedenle Afet Risk Azaltma (ARA) çalışmalarında toplumsal cinsiyet temelli değerlendirmeler, önleyici, destekleyici çalışmalar bütünleşik afet yönetimi planı hazırlanma sürecinin önemli unsurlarından biri olarak ele alınıyor.

Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden afet yönetimi yaklaşımı mevzuat düzeyinde bile henüz çok eksik. Esasen toplumda mevcut olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri afetlerle daha da derinleşiyor ve afet süreçlerinden kadınlar, kız çocukları ve LGBTİ+’lar çok daha yoğun biçimde etkileniyor. Afet ve toplumsal cinsiyet üzerine yapılan çalışmalarda sadece afet sonrasında değil afet öncesinde ve afet sırasında da söz konusu grupların toplumun diğer kesimlerine göre daha fazla eşitsizliklere maruz bırakıldığı vurgulanıyor. 6 Şubat depremlerinde, toplumda çeşitli eşitsizliklere maruz bırakılan kesimlerin ihtiyaçlarını odağına almayan, zarar görebilirliklerini azaltmak için bu toplum kesimleriyle beraber çalışarak mevcut eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedeflemeyen, bu kesimlerin yaşayacağı olası riskleri azaltmak için hazırlık yapmayan politikaların sonuçlarını birlikte yaşadık. Örneğin depremden etkilenen en büyük toplumsal kesimlerden biri olan kadınların ve LGBTİ+’ların afet öncesi yaşadığı eşitsizlikler; düşük istihdam oranları, güvenceli çalışma koşullarının olmaması, eğitimde eşitsizlikler, özellikle hane içerisindeki bakım emeği yükü, erkek şiddeti karşısında destek mekanizmalarının eksikliği, LGBTİ+’lara karşı kışkırtılan nefret ve homofobik politikalar vb. Tüm bunlar afetle birlikte kat be kat büyük sorunlara, eşitsizliklerin derinleşmesine ve yıkıma yol açtı. Kadın ve LGBTİ+ olmanın yanında; yoksulluk, göçmenlik, engellilik, yalnız yaşama, koruma kararı altında olma, trans olma, cinsiyet uyum sürecinde olma gibi üst üste binen farklı eşitsizlik biçimleri depremi, kadınlar ve LGBTİ+’lar açısından daha zor atlatılır hale getirdi.

Afet öncesi eşitsizlikler ve dayatılan toplumsal cinsiyet normları afet sırasındaki kayıpları da artırıyor. Yapılan araştırmalar afetlerde erkeklerden çok kadınların ölümle karşılaştığını gösteriyor. Araştırmacılar,

bunun nedenini afetlerin önceden var olan eşitsizlik ve ayrımcılıkları şiddetlendirmesiyle açıklıyor. Örneğin; kadınların deprem anında kendi güvenliğini almadan bakım verdiği kişiye koşarken yaşamını yitirdiği, “ayıp” veya “günah” diyerek uygun kıyafet ya da başörtüsü olmadan evi terk etmediği, bağırarak veya yabancıya elini uzatmak gibi eylemlerin “kadınlığa yakışmayan davranışlar” olarak görülmesi nedeniyle yardım istemekte zorlandıkları gibi yaygın davranış biçimlerinin kayıplarına yol açtığını biliyoruz. Yaşamları boyunca ev içi emek ve bakım emeği veren kadınların, bedenlerinde oluşan yıpranma ve spor yapmamaları fiziki zarar görme risklerinin artmasına da neden oluyor. Kadınların afet sırasında tahliye/kaçış imkanları toplumsal cinsiyet rolleri yüzünden kısıtlanabiliyor.

Afet öncesinde de var olan ve afet sırasında kayıpların artmasına neden olan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri afet sonrası iyileşme süresinin de eşit koşullarda yaşanmasına engel oluyor. Kadınlar ve çocuklar çadır alanlarında güvenlik riski taşıyor. Çadır ve konteyner sayılarındaki yetersizlikler, çadırlarda akrabalarla kalabalık biçimde kalmak zorunda olmak kadınların üzerindeki bakım yükünü katlıyor. Yalnız yaşayan kadınlar verilen desteklerden yararlanma konusunda ikinci plana atılıyor ve ailelerinin yanına dönmek zorunda kalıyor. Kapısı kapatılamayan ya da içinde mahrem alan oluşturulamayan barınma alanları, kadınlar, çocuklar ve LGBTİ+’lar için afet sonrası cinsel şiddete uğrama riskini yükseltiyor. Kadınlar ve kız çocukları için güvenli barınma ve kadın başvuru noktaları olmaması, geceleri yetersiz aydınlatma, çadır alanlarında güvenlik sorunu kadınları ve kız çocuklarını cinsel istismara ve şiddete karşı savunmasız hale getiriyor. Boşanma aşamasında olan ya da birlikte yaşadığı erkeğin şiddetinden uzaklaşmaya çalışan kadınlar bu erkeklerle aynı çadırı paylaşmak zorunda kalabiliyor. Aile mahkemelerinin uzun süre kapalı kalması, karakolların yerinin belli olmaması, ŞÖNİM’lere ulaşamaması erkek şiddeti karşısındaki destek mekanizmalarını ortadan kaldırıyor. Hamile kadınların, cinsiyet uyum sürecinde olan transların, belgesiz göçmen kadınların sağlık hizmetlerine erişimi zorlaşıyor. Çocuklu kadınlarda, eğitim durduğu için çocuklara bakmanın yükü iki katına çıkıyor. Afet koşullarında hijyen malzemelerine, tualete, pede, temiz iç çamaşırlarına erişemeyen kadınlar çeşitli hastalıklara daha hızlı yakalanıyor. LGBTİ+’lar afet sonrası su, gıda, çadır gibi temel ihtiyaçlarını edinebilecekleri dağıtım sıralarına ayrımcılığa ve şiddete maruz kaldıkları için erişemiyor.

Tüm bunları dikkate alarak, yapacağımız afet planlarının toplumsal cinsiyeti gözetmesini özel olarak önemsemek gerekir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı afet planı yaklaşımı sadece zarar görebilirliği azaltmıyor, kadınların bu planlama süreçlerine aktif katılımıyla, afetin öncesi, afet anı ve sonrası olmak üzere bütün aşamalarda örgütlerin kapasitesini de artırıyor.

Türkiye’nin de taraf olduğu Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi’nde (2015-2030) afet riskini anlama eylem önceliklerinden biri de “Toplum tabanlı organizasyonların ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla afet risk bilgisini yaygınlaştırmak üzere yerel düzeyde işbirliğini geliştirmek.” olarak belirlendi. Ülkemizde bu yaklaşımla yapılan çalışmalar çok az olsa da toplumla birlikte çalışan organizasyonların, örgütlerin, bütünleşik afet yönetimi sistemine kendini adapte etmesinin afet risklerini azaltmak için önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu çerçevede Kadının İnsan Hakları Derneği olarak hazırladığımız Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Afet ve Acil Durum Yönetimi Planı’nın 4 evresini sivil toplum örgütleri için kullanılabilir bir rehber haline getirdik.

Bu rehber örgütlerin kapasitelerine ve önceliklerine göre afet ve acil durum yönetimi planlarını hazırlamaları için kolaylaştırıcı olacak bir kontrol listesi niteliğinde. Bütünleşik afet yönetim sisteminin 4 evresini toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden ele alarak afet risklerini azaltmak ve örgütsel dirençliliği artırmayı hedefliyor.

Sivil Toplum Örgütleri için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bütünleşik Afet Yönetimi Sisteminin 4 Evresi

Örgütlerin yapacağı afet ve acil durum planları; karşı karşıya bulundukları tehlikeleri, bu tehlikelerin gerçekleşmesi halinde uğrayacakları kayıp ve zararları gerçekçi biçimde ortaya koyan ve bu kayıp ve zararları en düşük düzeyde tutabilmek için yapılacak hazırlıkları, kişilerin görev ve sorumluluklarını önceden açıkça tanımlayan belgeler olmalıdır. Genel hatlarıyla önleme ve risk azaltma, hazırlık, afete müdahale ve iyileştirme planları altında afet öncesi hazırlanması gereken çalışmaların tümüne afet planlaması denir. Bu amaçla hazırlanan Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi;

1. Afet Risk Azaltma
2. Hazırlık
3. Müdahale
4. İyileştirme

evrelerinden oluşan bir afet yönetim döngüsü şeklindedir.

Bu evrelerin her biri için yapılacak çalışmalarda toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi korunmalı. Başından itibaren kadınların, afet yönetiminin, risk azaltma, hazırlık, planlama, karar alma ve uygulama süreçlerinde yer almaları toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin azaltılmasına da katkı sağlar.

Bu rehberde oluşturulan listelemede merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin risk azaltmaya yönelik çalışmaları kapsam dışında bırakıldı. Sivil toplum örgütleri özelinde olası riskler üzerinden bir listeleme yapıldı. Yine de merkezi ve yerel yönetimlerin politikaların oluşturulmasında etkili olması gerektiği ve sivil toplum örgütlerinin merkezi ve yerel yönetimlerin politikalarından doğrudan etkilendiği unutulmamalı. Aşağıdaki liste mutlaka örgütlerin kendine özgü şartlarına ve durumlarına göre düzenli olarak değiştirilmeli ve geliştirilmeli.

ÖNLEME/RİSK AZALTMA

Bu evre afet olmadan önce veya önceki bir acil durum veya afetin sonrasında “iyileştirme” ve “yeniden inşa” evreleriyle hayat normale dönerken başlar ve yeni bir afet veya acil duruma dek devam eder. Coğrafyadan, politik-ekonomik sistemden, toplum yapısından kaynaklanan risklerin ve STÖ mekanındaki yapısal ve yapısal olmayan risklerin tespit edilmesi ve azaltılması aşamasıdır, hazırlık aşamasıyla iç içe girer. Bu aşama öncelikle örgütlerimizde afetlere hazırlanmayı konuşmakla başlar. Afetleri gündemimize aldığımızda hem bireysel hem de kurumsal olarak acil durum planlarımızı yapmaya başlarız.

STÖ’nün bulunduğu lokasyona dair riskler: İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP), yerel yönetimlerin afet planları, afet ve tehlike haritaları, akademik çalışmalar, bulunulan bölgenin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri açısından değerlendirilmesi gibi çeşitli veriler, olası tehlikeler ve bunlardan kaynaklanacak riskler genelden özele doğru analiz edilir. Plana konu lokasyon için riskleri azaltmak amacıyla olası afetler ve acil durumlar nelerdir tespit edilir.

STÖ üyelerine/çalışanlarına/gönüllülerine dair riskler: “Örgütlerin faaliyetlerine katılan çalışan, üye ya da gönüllülerin yaş, cinsiyet, eğitim, sağlık durumu, afet risklerini azaltmada destek verebilecekleri özel bir eğitim ya da becerilerinin olup olmadığı gibi verilerinin kaydı var mı?”, “STÖ’nün çalışanlarının/üyelerinin/gönüllülerin bireysel olarak afet-acil durum hazırlıkları, planları var mı?”, “Yeterli insan kapasitesi var mı?”, “Bu kişiler özel engellere ya da gereksinimlere sahip mi?”, “Herhangi bir acil durumda iş tanımları belli mi?”, “Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli herhangi bir ayrımcılığa veya şiddete maruz kalıyorlar mı?” gibi ofisi düzenli olarak kullananların (çalışan, üye ya da gönüllü) durum tespiti yapılarak bu veriler ışığında risk azaltma çalışmaları planlanır.

STÖ’nün bulunduğu bina ve yakın çevreye dair riskler: Binanın yapısal riskleri; kolon, giriş gibi taşıyıcı yapı elemanları ve duvarlar, balkonlar, bacalar gibi taşıyıcı olmayan yapı elemanlarının taşıdığı riskler, bina güvenlik ve altyapı bilgileri, bina çevresinin olası riskleri ve avantajları, bina dışı riskler tespit edilir, değerlendirilir. Bu riskleri azaltmak için bakım, onarım, STÖ’nün yerini taşımak dahil gerekli planlamalar yapılır.

STÖ’nün mekanındaki yapısal olmayan riskler: Devrilebilecek eşyalar, dolaplar, malzemeler, raflar, kırılabilir camlar, tesisat, yangın riski yaratacak malzemeler gibi yapısal olmayan bina elemanlarının taşıdığı riskler tespit edilir. Bu risklerin azaltılması için İSMEP kapsamında hazırlanan www.guvenliyasam.org web sitesinden kolayca ulaşılabilecek tehlike avı föyleri ve yayınlar kısmındaki risk azaltmaya yönelik hazırlanmış kitaplar kullanılabilir. Buradaki adımlar takip edilerek sabitleme, azaltma, yer değiştirme gibi yöntemlerle risk azaltılır.

STÖ'nün faaliyet alanına özgü olası riskler: STÖ faaliyet alanına göre afet sırasında ve sonrasında karşılaşılabileceği riskleri değerlendirir. Örneğin kadın, çocuk, LGBTİ+'lara yönelik erkek şiddeti alanında çalışan örgütler için riskler neler? Göç üzerine çalışan bir örgütse ırkçılık temelinde karşılaşılabileceği riskler neler? Sağlık alanında çalışıyorsa ne tür sorunlarla karşılaşabilir?

STÖ afet yönetimi bütçesi ve operasyonel kapasitesine dair riskler: Bütçe gelirleri yeterli mi, afet durumunda devam ettirilebilir mi? Afet durumunda çalışmalarına devam edebilecek altyapısı mevcut mu? Yeterli teknik ve dijital altyapısı var mı? Veriler yedeklenmiş mi? STÖ merkezini kullanılmadan çalışmalara devam edebilir mi? STÖ bütçesinden hazırlıklar ve risk azaltma için gerekli bütçe ayrılabilir mi?

HAZIRLIK

Bu evre afet olmadan önceki diğer adımdır ve ilk evreyle yani tespit edilen risklerin değerlendirilmesi ve azaltılması çalışmalarıyla paralel işler, iç içe geçer.

Bir afet kurulu ya da planlama ekibinin oluşturulması: Afet Yönetim Kurulu/Afet Planlama Ekibi toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alarak kurulur, kadınların ve LGBTİ+'ların en başından itibaren eşit ve aktif katılımı ve karar verici pozisyonlarda olmaları önemsenir. Afet Yönetim Kurulu içinde görev ve sorumlulukları net olarak tanımlamak gerekir. KİH için hazırladığımız Afet Yönetimi Organizasyon Yapısı bir asil bir yedek olmak üzere Afet Yönetim Kurulu Sorumlusu, İletişim ve Bilgi Yönetimi Sorumlusu, Lojistik ve Kaynak Yönetimi Sorumlusu, Güvenlik ve Tahliye Sorumlusu, Psikososyal Destek ve Hukuk Destek Sorumlusu, Gönüllü Koordinatörü şeklindedir.

Çalışan listesinin ve haberleşme zincirinin oluşturulması: STÖ'nün üye ve çalışanlarına dair cinsiyet, yaş, meslek, özel gereksinimler, sağlık verileri, acil durum irtibat kişisi bilgileri dahil veriler toplanır, matbu çıktıları alınır ve bu veriler güncel tutulur. Çalışanlar arasında afet anında iletişimi hızlandıracak haberleşme zinciri önden oluşturulur ve en az yılda iki kere tatbik edilir. Mümkünse çalışanlardan evleri için hazırladıkları afet çantalarından bir tane de STÖ için hazırlamaları istenir ya da bu olanak standart içerikle çalışanlara STÖ tarafından sunulabilir.

Acil durum planlarının yapılması: Olası afet ve acil durumlarda uyulması gereken hususlar, hareket tarzları ve izlenmesi gereken süreçlere dair ayrı ayrı planlamalar yapılır. Örneğin, yangın durumunda nelere dikkat edilir, nasıl hareket edilir vb.

Tahliye planının hazırlanması: Acil durum planlarının bir parçası olarak, afet ya da acil durumda insanların STÖ mekanından en hızlı ve güvenli şekilde çıkışını sağlayan, kaçış rotalarını, çıkış kapılarını ve acil durum ekipmanlarının yerlerini gösteren krokiler, bina yangın koruma ve tahliye planları hazırlanır. STÖ içinde ve dışında güvenli birer toplanma noktası belirlenir. Bu krokiler STÖ mekanında göz hizasında ve görünür noktalara asılarak herkesin tahliye planı konusunda bilgi sahibi olması sağlanır.

Bina afet ekiplerinin oluşturulması: Eğer STÖ mekanının bulunduğu yer 50 kişi üstü çalışan olan bir binaysa, diğer işyerleri ile işbirliği yaparak bina afet ve acil durum ekipleri oluşturulmaya çalışılır. Bu aslında yasal bir zorunluluktur da. Bina içinde koruma, tahliye, arama-kurtarma, söndürme, ilk yardım ekipleri olarak iş bölümü yapıp, gerekli donanımlar kazanılabilir.

STÖ afet ve acil durum kutusunun/çantasının hazırlanması: Afet anında ve sonrasında ilk 72 saatte STÖ merkezinde olma ihtimalinizi düşünerek tüm çalışanların su, battaniye, hijyenik ped, ilaç gibi özel ihtiyaçlarını da kapsayacak şekilde bir afet ve acil durum kutusu/çantası hazırlanır. Bu kutuda yeterli ilk yardım malzemesi, STÖ afet planı ve çalışanlarla ilgili bilgiler de basılı olarak tutulur. STÖ'nün afet sonrası çalışmalarında kullanımı için telefon, telsiz ve telefon hattı bulunur. Bozulabilecek durumda olan yiyecek, ilaç gibi malzemeler sürelerine göre kontrol edilir. Mekanda yaşayan bir hayvan varsa onun ihtiyaçları da eklenir. Eğer binada bir sığınak varsa kutuyu muhafaza etmek için burası kullanılabilir.

Mekansal ve teknik tedbirlerin alınması: STÖ mekanında her bağımsız bölüm ve odada afet anında hızlıca ulaşılabilecek, birkaç adım mesafede olacak; "çök, kapan, tutun" yapılabilecek güvenli noktalar belirlenir. Teknik altyapıya dair tedbirler alınır: Elektrik kesintisi durumunda devreye girecek jeneratör, erken uyarı sistemleri, aydınlatma sistemleri, yangın söndürücüler, duman ve gaz dedektörleri, mümkünse bina için su deposu, verileri güvenli depolamaya dönük tedbirler.

Afet hazırlık eğitimlerinin yapılması: STÖ; çalışan, üye ve gönüllüleri için temel afet bilinci eğitimi, hane afet planı hazırlama, temel yangın eğitimi, haberleşme eğitimi, afetlere toplumsal cinsiyet temelli hazırlanma, ilk yardım, acil psikososyal destek, temel arama kurtarma gibi farkındalığı artırıcı ve kapasite geliştirici eğitimler düzenler ve bu eğitimler sürekli güncel tutulur.

Tatbikatlar yapılması: Her yıl en az birer kere tahliye, haberleşme ve plana dair masa başı tatbikatları yapılır. Planın işlerliğine, iletişime ve koordinasyona dair değerlendirmeler yapılır ve gerekirse plan revize edilir.

Yerel kurumlarla koordineli olma: Yerel belediye, muhtarlık, mahallede afet konusunda aktif çalışan STÖ'lerle vb. tanışıp, afet hazırlıkları konusunda koordineli çalışılır.

Afet durumunda fonksiyonunu devam ettirebilme: Başvuru alan bir örgütse afet durumunda bu fonksiyonun nasıl devam edeceğine dair bir planlama yapılır.

Güncelleme: Afet risk azaltma planları düzenli olarak gözden geçirilir ve güncellenir.

MÜDAHALE

Bu evre bir afetin veya bir acil durumun gerçekleşmesinin hemen ardından başlar. Durumu yerel ekip-ler kontrol altına alamıyorsa ve sistem çöküntüye uğramış ise afete dönüşmüş diyebiliriz. Bu evre ilk 3 gün ile 1-2 aya kadar yapılacak tüm faaliyetleri kapsar. Afetlerde ilk 72 saat büyük önem taşır. Afet bölgesine dışarıdan müdahale etmenin zor olduğu ve yerel kapasiteyle müdahalenin öne çıktığı, en çok canın kurtarıldığı saatler bu saatlerdir. Bu saatlerde afetzedeler, yerel gönüllüler ve yerel kurumlar devreye girer. Bu nedenle her kurumun kendi afet planlarını ve afet öncesi hazırlıklarını yapması ayrıca önem taşır. Afet sırası ve sonrasında müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılacak çalışmaların sadece kurumun kendisiyle sınırlı kalamayacağı, afetin yaşandığı bölgede yapılması gereken çeşitli destek ve dayanışma çalışmaları için de kapasite geliştirilmesi gerektiği atlanmamalıdır.

Afet anı: Daha önceden afet planlarında belirlenmiş; farklı afet durumlarında ilk yapılması gerekenler prosedürü uygulanır. Afet olduğu fark edilince ortamda bulunan herkes uyarılır. Örneğin; deprem oluyorsa daha önceden belirlenen en yakındaki güvenli noktalarda çök-kapan-tutun yapılır. Deprem durana kadar beklenilir. Yangın çıkmışsa herkese bilgi verilir, kapatılabiliyorsa tesisatlar kapatılır, yerde emekleyerek hareket edilir, yangın küçükse ve müdahale için yeterli imkan varsa müdahale edilir.

Afet sonrası ilk dakikalar: Etrafta yardıma ihtiyacı olan birileri varsa onlara yardım ederek, daha önceden belirlenmiş tahliye prosedürü takip edilerek, imkan varsa tesisat ve kapılar kapatılarak bina dışındaki güvenli toplanma noktasına ulaşılır.

Haberleşme zincirini başlatma: Haberleşme zinciri başlatılarak STÖ üye ve çalışanlarının güvende olup olmadığı kontrol edilir.

Afet yönetimi sorumlularının toplanması: Daha önceden belirlenen afet planlama ekibinde yönetim sorumluluğu olanlar en kısa sürede toplanır. Çalışanların ve gönüllülerin durumunun hızlı bir değerlendirmesi yapılır.

STÖ'nün bulunduğu binanın değerlendirilmesi: STÖ binası etrafında dolaşarak binaya girip girmeme konusunda ön tespit yapılır.

Çalışmalara devam etme: STÖ mekanının kullanılabilirlik durumuna göre çalışmalara ne şekilde devam edileceğine karar verilir.

Çalışanların toplanması: Afet Yönetim Kurulu STÖ çalışanlarını ve afet planında görevli olan kişileri toplayarak bilgilendirme yapar. Görev ve sorumluluk akışını özetler. Ancak çalışanların durumu mevcut planla örtüşmeyebilir. Buna dikkat edilir. Bundan sonra atılacak adımlarda kayıt tutulması önemle ifade edilir. Malzemeler zimmetlenir.

Toplumsal cinsiyet odaklı risklerin ve kapasitenin değerlendirilmesi: Afet olduktan hemen sonra açığa çıkabilecek kadınların ve LGBTİ+'ların karşılaşacağı güvenlik, sağlık, hijyen gibi sorunlar gözden geçirilip buna göre destekler oluşturulur ve izlenir. Yaşa bağlı karşılaşabilecek sorunlar, hamile ya da çocuklu olan kadınların karşılaşabileceği sorunlar gibi afet öncesi farklı eşitsizlik ve zorluklarla bir arada mücadele eden üye/çalışan/gönüllülerin ihtiyaçları dikkate alınır. Kurulacak ekiplerde kadınların yeteneklerine göre liderlik etmesi sağlanır. Bunun imkanları yaratılır.

Arama kurtarma ve dayanışma çalışmalarına katılma: STÖ içi kayıplar önlenmişse bölgede çalışan arama kurtarma ekipleri ve AFAD'la koordineli olarak arama kurtarma ve dayanışma çalışmalarına destek verilebilir. STÖ'nün çalışma alanı, bilgi, beceri ve imkanlar doğrultusunda triyaj, sanitasyon, tuvalet, barınma alanları kurulması, psikososyal destek gibi çalışmalar yapılabilir.

Veri tutulması: Yapılan çalışmaların verisi, toplumsal cinsiyeti de gözетerek, güvenli bir şekilde tutulur.

İYİLEŞTİRME

Bu evre afetin hemen ardından yaşanan müdahale evresi ile başlayıp, son afetzede de gündelik hayatına döndüğü zaman sona eren (1-2 yıl, ekonomik ve sosyal sorunlar dikkate alındığında çok daha uzun sürebilir.) geniş bir zaman dilimini ve toplumsal ve bireysel iyileşme çabalarının hayata geçirildiği bir dönemi kapsar. Gelecek afetlere hazır ve dirençli bir toplum hedefi için “daha iyiyi inşa etme” prensibi ile yol alınır. Bu evrede toplum temelli örgütlenmelerin ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden afet yaklaşımının önemi büyüktür. İyileştirme evresinde örgütler kendi faaliyet alanlarını da göz önünde bulundurarak birçok önemli çalışmada rol alabilir. Bu evrede yapılacak çalışmalar, STÖ için olanlar ve genel olarak iyileştirme çalışmalarına katılma olarak planlanabilir.

Hasar tespit ve ihtiyaç analizi: STÖ binasının fiziksel hasar tespiti yapılır. STÖ’nün çalışan, üye ve gönüllülerinin acil ve orta vadeli ihtiyaçları analiz edilir: barınma, gıda, hijyen, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, sağlık, psikososyal destek, hukuki yardım ihtiyaçları, güvenlik tedbirleri vb. Özellikle kadınların, çocukların, engellilerin, LGBTİ+’ların ve mültecilerin afet sonrası karşılaştıkları özel ihtiyaçlar ayrıntılı olarak analiz edilir. Örneğin, kadınların regl hijyeni, engellilerin erişilebilir barınma/tuvalet ihtiyacı, çocukların eğitim ve oyun ihtiyacı, LGBTİ+’ların güvenli alan arayışı, kadınların bakım emeğinin artması, vb. bu analize dahil edilir.

Faaliyet sürekliliğinin sağlanması: Tüm bu analizler göz önüne alınarak derneğin faaliyetlerine mümkün olan en kısa sürede ve tam kapasiteyle geri dönmesi hedeflenir. Bunun için STÖ mekanının kullanılabilir hale getirilmesi ya da yenilenmesi, çalışanların ihtiyaçlarına dönük destekler hayata geçirilir.

İşe yönelik iyileştirmeler: Afetin yarattığı yıkım göz önüne alınarak çalışma süreleri, biçimi, barınma, beslenme, ulaşım olanaklarında iyileştirmeler yapılır.

Psikolojik iyileşme süreci: Afetzede konumdaki tüm çalışanlar için psikolojik destek faaliyetleri devreye alınır.

STÖ ihtiyaçları dışında devam eden toplumsal iyileştirme çalışmalarına katılma: Afetten çıkışın toplumun her kesimini dikkate alarak gerçekleştirilmesi için yapılan çalışmalarda aktif rol alınabilir. Örneğin; barınma alanlarının oluşturulmasında görev alınacaksa toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dayanan güvenlik, özel alan ihtiyacı, erkek şiddeti, sağlık ve eğitimin yetersizliği gibi sorunların göz önüne alınmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapılır. Kadınların ve LGBTİ+’ların yaşadığı sorunların görünür olmasını sağlamak, şiddete karşı başvuru mekanizmaları, istihdam, sosyal güvence gibi önemli ihtiyaçları talepleştirilir.

Geri bildirimleri almak: İyileştirme sürecinde birlikte çalışılan kurumlardan ve toplumsal gruplardan (özellikle kadınlar ve LGBTİ+'lardan) geri bildirimler alınır ve bu geri bildirimler, iyileştirme faaliyetlerinin ve gelecekteki planların şekillendirilmesinde ve sürekli iyileştirilmesinde kullanılır.

Afetlere dair çalışmalar: STÖ faaliyet alanını da göz önüne alarak her örgüt kendisi için afetlere dair özelleşmiş bir konuda çalışmalar yapabilir. Bu çalışmalarla afet dayanışma ağları kurulabilir.

Bu rehber Kadının İnsan Hakları Derneği için hazırladığımız Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bütünleşik Afet Risk Yönetimi Planı'ndan yararlanarak STÖ'lerin afet ve acil durumlarda kapasitesini ve dirençliliğini artırmak amacıyla hazırlandı. Burada özet olarak listelenen bütünleşik afet yönetimi planının her evresinde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle çalışmaları yapmak hem afetlerde karşılaşacağımız riskleri azaltacak hem de afetlere hazırlanma kapasitemizi arttıracak. Bu özet rehberde tariflenen her aşama afet planını hazırlayan örgütün faaliyet alanına, bulunduğu bölgeye, insani, teknik ve ekonomik kapasitesine göre özelleştirilebilir. Afetlerin yıkıcı etkisini azaltmak için her kurum kendi çalışmalarını, kendi koşullarına göre yapabilir. KİH olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Bütünleşik Afet Risk Yönetimi Planı'nı ve eklerini mail yoluyla talep ettiğiniz takdirde size iletebiliriz.

Sivil Toplum Örgütleri için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Afet-Acil Durum Yönetim Planı Hazırlama Rehberi

KADININ İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

Women for Women's Human Rights (WWHR)

Ağa Çırağı Sok. No: 7 Pamir Apt. Kat: 2 Daire: 7
Gümüşsuyu 34437 İstanbul, Türkiye

Tel: (212) 251 00 29

E-posta: wwhr@wwhr.org

www.kadinininsanhaklari.org